

Анна Доліва-Клепацька

докторка габілітована,
ад'юнктка кафедри європейського права
юридичного факультету
Університету в Білостоку
(Білосток, Польща)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1452-3668>
doliwa.klepaczka@gmail.com

Ірина Бутирська

кандидатка юридичних наук,
асистентка кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6827-9939>
Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/D-9848-2016>
i.butyraska@chnu.edu.ua

УДК 341.6

**ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД:
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА**

АНОТАЦІЯ. Право на справедливий суд, передбачене Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенція), є своєрідним “маркером”, який дає змогу визначити, як працює не лише судова система, а й інші органи публічної влади. Саме існування ст. 6 Конвенції докорінним чином змінило підходи до порядку вирішення спорів у судовому порядку в Україні, дотримання процесуальних та інших строків, а також здійснення кримінальних проваджень. Сьогодні вже не натрапити на такі випадки, які були у справах “Бочан проти України”, “Совтрансавто-Холдинг” проти України”, “Церква села Сосулівка проти України” тощо. Проте і дотепер трапляються окремі випадки порушення Україною ст. 6 Конвенції, що потребує подальшого дослідження цієї проблематики та аналізу дотримання зазначеної правової норми в інших країнах. Для вирішення визначеної проблеми необхідно дослідити досвід Республіки Польща, яка є членом Європейського Союзу, і де ситуація з дотриманням прав, передбачених у ст. 6 Конвенції, покращується з кожним роком.

Метою статті є проведення аналізу особливостей реалізації права на справедливий суд у Республіці Польща та дослідження проблем реалізації ст. 6 Кон-

© Анна Доліва-Клепацька, Ірина Бутирська, 2019

венції у сфері захисту права на справедливий суд у правозастосовній практиці країни.

Досліджено складові права на справедливий суд, а також практику застосування ст. 6 Конвенції у Республіці Польща. Проаналізовано динаміку практики Європейського суду з прав людини щодо Польщі загалом і щодо порушення ст. 6 Конвенції зокрема за період 2013–2017 рр. Аналіз показав суттєве зниження у 2016–2017 рр. кількості як скарг на порушення ст. 6 Конвенції, так й ухвалених рішень за цією статтею.

Встановлено, що співіснування двох правових систем у Польщі – національної і міжнародної, а також їх взаємозалежність у практичному застосуванні викликає певні складнощі, деякі з яких є результатом різного характеру та цілей національних і міжнародних законів і практики їх застосування. Зміст ст. 6 Конвенції є значно вужчим за своїм змістом, ніж ч. 1 ст. 45 Конституції Республіки Польща, оскільки Конвенція гарантує права у цивільних і кримінальних справах, тоді як у Конституції Республіки Польща явно не передбачається таке обмеження права на суд. Крім того, існує чітка тенденція надавати більш широкий зміст автономним концепціям Конвенції в її телеологічній інтерпретації. Водночас необхідність застосування міжнародних угод у галузі захисту прав людини підкреслюється як елемент нормативної бази врегулювання через відносно нечасте пряме застосування ч. 1 ст. 45 Конституції Республіки Польща.

Ключові слова: право на справедливий суд; правосуддя; права людини; Республіка Польща; Європейський суд з прав людини.

Право на справедливий суд є одним із основоположних прав, які передбачені Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція)¹. Це право є своєрідним “маркером”, який дає змогу визначити, як працює не тільки судова система, а й інші органи публічної влади. Саме існування зазначеної статті докорінним чином змінило підходи до порядку вирішення спорів у судовому порядку в Україні, дотримання процесуальних та інших строків, а також здійснення кримінальних проваджень. Нині вже немає таких випадків, які були у справах “Бочан проти України”, “Совтрансавто-Холдинг” проти України”, “Церква села Сосулівка проти України” тощо. Проте і сьогодні трапляються окремі випадки порушення Україною ст. 6 Конвенції, що потребує подальшого дослідження окресленої проблематики та аналізу дотримання цієї правової норми в інших країнах. Для вирішення визначеної проблеми необхідно дослідити досвід Республіки Польща, яка є членом Європейського Союзу (далі – ЄС), і де ситуація з дотриманням прав, передбачених у ст. 6 Конвенції, покращується з кожним роком.

Метою дослідження є проведення аналізу особливостей реалізації права на справедливий суд у Республіці Польща та дослідження проблем

¹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004> (дата звернення: 15.05.2019).

реалізації ст. 6 Конвенції у сфері захисту права на справедливий суд у правозастосовній практиці Польщі.

Конвенція була підписана у Римі 4 листопада 1950 р. До неї вносилися поправки, зокрема: Протокол № 3 (STE № 45), який набув чинності 21 вересня 1970 р.; Протокол № 5 (STE № 55), який набув чинності 20 грудня 1971 р.; Протокол № 8 (STE № 118), який набув чинності 1 січня 1990 р.; Протокол № 11 (STE № 155), який набув чинності 1 листопада 1998 р. та ін.

Конвенція діє в 47 країнах із різними правовими системами, у зв'язку з чим багато термінів, які використовуються в її тексті, мають автономне значення. Так, згідно з ч. 1 ст. 6 Конвенції:

Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення².

Це положення є одним із найцитованіших положень Конвенції, оскільки право на справедливий суд (*fair trial*) є загальним елементом для багатьох правових систем, а верховенство закону також згадується як принцип верховенства права (*rule of law*)³. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) також звернув увагу на зв'язок права на справедливий суд із принципом верховенства права. Так, ЄСПЛ у справі “Де Куббер проти Бельгії” висловив думку, що ‘<...> це право має важливе значення в демократичному суспільстві, оскільки воно дозволяє безперебійне функціонування механізмів демократії, і, отже, тлумачення верховенства права має бути широко визнано’⁴. У справі “Делкорт проти Бельгії” ЄСПЛ чітко вказав, що будь-яка обмежувальна спроба інтерпретувати ст. 6 Конвенції не відповідає ні меті, ні характеру цього положення⁵. На його думку, ця стаття повинна стати основою для інтерпретації преамбули до Конвенції, яка показує ставлення держав-учасниць до “спільної спадщини політичних традицій та ідеалів, свободи і верховенства закону”. У цьому контексті інтерпретація повинна враховувати такі загальні принципи права, як принцип, що гарантує кожному можливість

² Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (н 1).

³ Laura Koba and Wiesław Waławczyk, *Prawa człowieka. Wybrane zagadnienia i problemy* (Wolters Kluwer Polska 2009) 212.

⁴ Case of De Cubber v. Belgium (Application no. 8692/79). Judgment. Strasbourg, 26 October 1984 <<http://freecases.eu/Doc/CourtAct/4533120>> (accessed: 20.05.2019).

⁵ Case of Delcourt v. Belgium (Application no. 2689/65). Judgment. Strasbourg, 17 January 1970 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57467>> (accessed: 20.05.2019).

представити свою справу в суді, і пов'язаний із ним принцип заборони на відмову від правосуддя⁶.

Стаття 6 Конвенції гарантує як процесуальні права сторонам цивільного судочинства, так і права підозрюваних та обвинувачених у кримінальному судочинстві. Наведена норма права не визначає статусу інших учасників судового розгляду (потерпілих, свідків) для подачі скарг, однак ЄСПЛ досить часто враховує їхні права під час судових засідань⁷.

Зазначена стаття, як і інші положення Конвенції, підлягає телеологічному тлумаченню. Це особливо помітно у підході ЄСПЛ, який у своїй практиці послідовно намагається визначити практичний аспект мети цього положення. Ця мета – ефективно захищати існуючі права (принцип ефективності), а не ілюзорні закони, які існують тільки в теорії⁸. У цьому контексті варто погодитися з Д. Гом'єн, яка вказує, що найбільш важливим серед несформульованих вербально принципів п. 1 ст. 6 є принцип “рівності можливостей”, згідно з яким кожна сторона під час розгляду справи повинна мати рівні можливості (“Ноймайстер проти Австрії” (1968 р.)), і жодна зі сторін не повинна мати якихось вагомих переваг над протилежною стороною⁹. Українські вчені В. Щербина та В. Резнікова відзначають:

Рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом означає, що: має бути однакове ставлення суду до кожної зі сторін у справі; жодна зі сторін не має отримувати суттєвих переваг щодо іншої сторони; сторони повинні мати однаковий доступ до інформації, а також однакові можливості представляти суду власні аргументи та докази; суд повинен із однаковою ретельністю розглядати подання кожної зі сторін та всі надані йому докази¹⁰.

У результаті тлумачення ст. 6 Конвенції, хоча це не впливає з буквального формулювання статті, її зміст має на увазі: право на доступ до суду¹¹, право на виконання судових рішень¹² та право на остаточне

⁶ M Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka* (Wolters Kluwer Polska 2009) 252.

⁷ Ibid 254-62.

⁸ Case of Sakhnovskiy v. Russia (Application no. 21272/03). Judgment. Strasbourg, 2 November 2010 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101568>> (accessed: 20.05.2019).

⁹ Донна Гом'єн, *Короткий путівник Європейською конвенцією з прав людини* (Кальварія 2000) 48.

¹⁰ Валентин Щербина та Вікторія Резнікова, ‘Основні засади (принципи) господарського судочинства України’ (2018) 7 *Право України* 19.

¹¹ Case of Golder v. The United Kingdom (Application no. 4451/70). Judgment. Strasbourg, 21 February 1975 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57496>> (accessed: 20.05.2019).

¹² Case of Hornsby v. Greece (Application no. 18357/91). Judgment. Strasbourg, 19 March 1997 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58020>> (accessed: 20.05.2019).

судове рішення¹³. Що ж стосується останнього, то тут слід погодитися з Л. Ніколенко, яка зазначає:

Дія принципу правової визначеності, з яким відповідно до принципів і норм міжнародного права пов'язується реалізація права на справедливий і публічний розгляд справи в розумний строк належним і неупередженим судом, створеним на підставі закону, передбачає стабільність судових актів, які набрали законної сили¹⁴.

Одним із класичних рішень, яке часто використовується українськими судами, є справа “Креуз проти Польщі”, де ЄСПЛ у своєму рішенні від 19 червня 2001 р. вказав:

Суд вважає, що судові власті не змогли забезпечити належного балансу між інтересами держави у стягненні судових зборів за розгляд позовів, з одного боку, та інтересом позивача у відстоюванні свого позову в суді, з другого боку. Збір, який вимагався від заявника за розгляд його справи, був надмірним. Внаслідок цього він утримався від позову, і його справу так і не було розглянуто судом. Це, на думку Суду, завдало шкоди самій суті його права на доступ до суду. Спираючись на вищезазначені підстави, Суд робить висновок, що накладання судових зборів на заявника становило непропорційне обмеження його права доступу до суду. Відповідно Суд дійшов висновку про наявність порушення п. 1 ст. 6 Конвенції¹⁵.

Порушення ст. 6 Конвенції досить часто застосовується у поєднанні з порушенням Першого протоколу до Конвенції. Так, у рішенні у справі “Вцисло та інші проти Польщі” від 8 листопада 2018 р. ЄСПЛ виявив порушення п. 1 ст. 6 Конвенції та ст. 1 Першого протоколу до Конвенції, а також присудив 13 000 євро пану Вцисло та 10 400 євро пану та пані Цабай для відшкодування моральної шкоди та 2 000 євро пану Вцисло та 2 958 євро пану та пані Цабай у зв'язку з видатками та витратами. Справа пана і пані Цабай розпочалася в 1996 р., коли управління району Гарволін вирішило схвалити поділ деяких земельних ділянок, що викликало експропріацію власності, яка належала їм. Вони вимагали компенсацію у провадженні, в яке було залучене місцеве міське управління, міська адміністрація, канцелярія губернатора Мазовецького воєводства та адміністративні суди, і викликало різні пропозиції компенсації. Провадження все ще триває у Верховному адміністративному суді. Пан та пані

¹³ Case of Brumărescu v. Romania (Application no. 28342/95). Judgment. Strasbourg, 28 October 1999 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58337>> (accessed: 20.05.2019).

¹⁴ Людмила Ніколенко, “Поняття та ознаки перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами у господарському судочинстві” (2018) 7 Право України 119.

¹⁵ Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Креуз проти Польщі” (Заява № 28249/95) від 19 червня 2001 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_030?lang=ru> (дата звернення: 20.05.2019).

Цабай також подали скарги на тривалість провадження. У січні 2017 р. Верховний адміністративний суд відхилив скаргу, подану ними у зв'язку з затримками розгляду поданої раніше касаційної скарги¹⁶.

З дня, коли Польща стала членом Ради Європи, прецедентне право ЄСПЛ може і повинно враховуватися при тлумаченні польського права. Застосування законів національними судовими органами вимагає врахування положень міжнародного права в процесі тлумачення положень національного законодавства. Так, ст. 7 Конституції Республіки Польща від 1997 р. передбачає, що державні органи діють на основі і в межах закону, а згідно зі ст. 9 Польща дотримується норм міжнародного права, які є обов'язковими для неї. Зі свого боку ч. 1 ст. 87 вказує, що джерелами загальнообов'язкового права Польщі є: Конституція, закони, ратифіковані міжнародні угоди і положення. Відповідно до ч. 1 ст. 91 ратифікована міжнародна угода після її публікації в Журналі законів Республіки Польща є частиною національного правопорядку і безпосередньо застосовується, якщо це не залежить від прийняття окремого закону¹⁷.

Співіснування двох правових систем – національної і міжнародної, а також їх взаємозалежність у практичному застосуванні викликає певні складнощі, деякі з яких є результатом різного характеру і цілей національних і міжнародних законів та практики їхнього застосування. Таким прикладом може бути проблема паралельного застосування ч. 1 ст. 6 Конвенції та ч. 1 ст. 45 Конституції Республіки Польща. Зокрема, ч. 1 ст. 6 Конвенції передбачає:

<...> кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення¹⁸.

Натомість ч. 1 ст. 45 Конституції Республіки Польща вказує, що 'кожна людина має право на справедливий і публічний розгляд своєї справи компетентним, об'єктивним і незалежним судом упродовж розумного строку'¹⁹. В обох положеннях було сформульовано право на суд, загальний зміст якого збігається. Вони різняться лише шляхом порівняння масштабів нормалізації, яка впливає зі змісту положень національно-

¹⁶ 'Справи Вцисло та інші проти Польщі (прес-реліз)' <<https://www.echr.com.ua/translation/spravi-vcislo-ta-inshi-proti-polshhi-pres-reliz>> (дата звернення: 20.05.2019).

¹⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. <<https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>> (accessed: 15.05.2019).

¹⁸ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (н 1).

¹⁹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (n 17).

го законодавства та міжнародного права. У юриспруденції²⁰ і доктрині²¹ передбачається, що зміст ст. 6 Конвенції є значно вужчим, ніж ч. 1 ст. 45 Конституції Республіки Польща, оскільки Конвенція гарантує права у цивільних і кримінальних справах, тоді як у Конституції Республіки Польща явно не передбачається таке обмеження права на суд. Крім того, існує чітка тенденція надавати більш широкий зміст автономним концепціям Конвенції в її телеологічній інтерпретації²². Водночас необхідність застосування міжнародних угод у галузі захисту прав людини підкреслюється як елемент нормативної бази врегулювання²³ через відносно нечасте пряме застосування ч. 1 ст. 45 Конституції Республіки Польща.

Права, закріплені у ст. 6 Конвенції, є надзвичайно важливими, про що свідчить кількість рішень ЄСПЛ, які стосувалися порушення саме цієї статті. Так, аналіз практики ЄСПЛ щодо рішень проти Польщі за 2013–2017 рр. засвідчив про таке.

У 2013 р. ЄСПЛ опублікував 23 рішення у справах, що стосуються Польщі, з яких 8 заяв було щодо порушень ст. 6 Конвенції. У 14 рішеннях виявлено порушення прав, гарантованих Конвенцією, 4 із яких стосувалися порушень ст. 6 Конвенції, а саме: “Анджейчак проти Польщі” (рішення від 22 січня 2013 р., скарга № 28940/08), “Рупрехт проти Польщі” (рішення від 22 січня 2013 р., скарга № 51219/09), “Ковальський проти Польщі” (рішення від 11 червня 2013 р., скарга № 43316/08) і “Матракас та інші проти Польщі та Греції” (рішення від 7 листопада 2013 р., скарга № 47268/06). Ще у 4 випадках ЄСПЛ не побачив порушень ст. 6 Конвенції²⁴.

У 2014 р. ЄСПЛ опублікував 28 рішень у справах проти Польщі, 7 із яких стосувалися, зокрема, тверджень про порушення ст. 6 Конвенції. У 20 справах було порушення прав, гарантованих Конвенцією, з яких 7 пов’язані з порушенням ст. 6 Конвенції (справи “Хошовські проти Польщі” (рішення від 27 травня 2014 р., скарга № 40988/09), “Голавські і Пісарек проти Польщі” (рішення від 27 травня 2014 р., скарга № 32327/10), “Аль Наширі проти Польщі” (рішення від 24 липня 2014 р., скарга № 28761/11) тощо). Таким чином, у цей період ЄСПЛ визнав всі заяви про порушення Польщею ст. 6 Конвенції обґрунтованими²⁵.

²⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 kwietnia 2005 r. sygn. akt K 4/05 <<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20050690626>> (accessed: 20.05.2019).

²¹ L Leszczyński and B Liżewski, *Ochrona praw człowieka w Europie: szkic zagadnień podstawowych* (Oficyna Wydawnicza Verba 2008) 71.

²² E Łętowska, ‘Konwencja europejska w Polsce i nasze myślenie o prawie’ (1992) 1-4 *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 157.

²³ K Machowicz, *Ochrona praw człowieka w Rzeczypospolitej Polskiej na tle standardów europejskich* (KUL 2008) 27.

²⁴ ‘Zestawienie wyroków – 2013’ (*Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji*) <<https://www.piit.org.pl/sad-polubowny/orzecznictwo/zestawienie-wyrokow-2013>> (accessed: 20.05.2019).

²⁵ ‘Zestawienie wyroków – 2014’ (*Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji*) <<https://www.piit.org.pl/sad-polubowny/orzecznictwo/zestawienie-wyrokow-2014>> (accessed: 20.05.2019).

Особливої уваги заслуговує справа “Аль Наширі проти Польщі”, в якій ЄСПЛ встановив порушення ст. 6 Конвенції, яке полягало у такому. Військові комісії не забезпечують гарантій неупередженості і незалежності, як це вимагається від “суду” відповідно до прецедентного права ЄСПЛ. Військові комісії нелегітимні відповідно до законодавства США і міжнародного права, у результаті чого Верховний Суд визнав, що вони ‘не мають повноважень проводити судовий розгляд’, а отже, вони не ‘створені на підставі закону’ для цілей п. 1 ст. 6. Існує досить висока ймовірність допуску доказів, отриманих під тортурами, в судових процесах проти підозрюваних у тероризмі. ЄСПЛ доходить висновку, що на момент передачі заявника з Польщі існувала реальна небезпека того, що розгляд його справи військовою комісією становитиме кричущу відмову в правосудді. Водночас у світлі загальнодоступної інформації було очевидно, що будь-який підозрюваний у тероризмі постане перед військовою комісією. Крім того, як зазначив заявник, процедура розгляду комісією викликала серйозні побоювання правозахисних організацій і засобів масової інформації в усьому світі. У Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи 2003 р. (прийнята 26 червня 2003 р.) було висловлено ‘невдоволення тим, що розгляд справ осіб, які утримуються під вартою, буде, можливо, вестися військовою комісією, в результаті чого до них будуть застосовуватися норми правосуддя, відмінні від тих, які застосовуються щодо громадян Сполучених Штатів, що рівнозначно серйозному порушенню права на справедливий судовий розгляд’. Влада Польщі, як і будь-якої іншої держави – члена Ради Європи, безсумнівно, повинна була знати про обставини, які викликали стурбованість авторів резолюції. Отже, співпраця Польщі та допомога у переміщенні заявника зі своєї території, незважаючи на реальний і передбачуваний ризик того, що він може зіткнутися з кричущою відмовою у правосудді, тягне за собою відповідальність польської держави відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції²⁶.

У 2015 р. ЄСПЛ опублікував 29 рішень у справах проти Польщі, з яких 11 пов’язані з твердженнями про порушення ст. 6 Конвенції. У 20 із них було виявлено порушення прав, гарантованих Конвенцією, 11 – стосувалися порушень ст. 6 Конвенції. Наприклад, “Куровські проти Польщі” (рішення від 13 січня 2015 р., скарга № 9635/12), “Томчик проти Польщі” (рішення від 13 січня 2015 р., скарга № 7708/12), “Могильницький проти Польщі” (рішення від 15 вересня 2015 р., скарга № 42689/09) та ін. Тобто у

²⁶ Case of Al Nashiri v. Poland (Application no. 28761/11). Judgment. Strasburg, 24 July 2014 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-146044>> (accessed: 20.05.2019).

цей період ЄСПЛ також визнав всі заяви про порушення Польщею ст. 6 Конвенції обґрунтованими²⁷.

У 2016 р. ЄСПЛ опублікував 26 судових рішень у справах, що стосуються Польщі, з яких 4 були пов'язані з порушенням ст. 6 Конвенції. У 19 випадках було виявлено порушення прав, гарантованих Конвенцією, зокрема й одне, що стосувалося порушення ст. 6 Конвенції (справа “Ващак проти Польщі” (рішення від 14 червня 2016 р., скарга № 7258/12))²⁸.

У 2017 р. ЄСПЛ прийняв 20 рішень у справах проти Польщі, 3 із яких стосуються порушення ст. 6 Конвенції. У 14 випадках були виявлені порушення прав, гарантованих Конвенцією, 2 – стосувалися факту порушення ст. 6 Конвенції (справа “Коженьяк проти Польщі” (рішення від 10 січня 2017 р., скарга № 56134/08) і справа “Чойнацкі проти Польщі” (рішення від 20 липня 2017 р., скарга № 62076/11))²⁹.

Схематично динаміку практики ЄСПЛ щодо Польщі загалом і щодо порушення ст. 6 Конвенції зокрема можна зобразити таким чином (рис. 1).

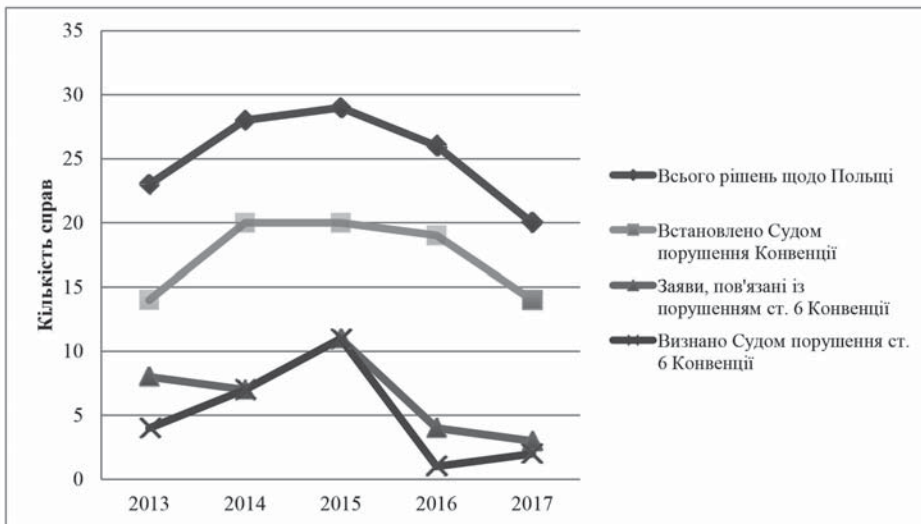

Рис. 1. Практика ЄСПЛ у справах, що стосуються Польщі, за 2013–2017 рр.

²⁷ ‘Zestawienie wyroków – 2015’ (Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji) <<https://www.piit.org.pl/sad-polubowny/orzecznictwo/zestawienie-wyrokow-2015>> (accessed: 20.05.2019).

²⁸ ‘Zestawienie wyroków – 2016’ (Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji) <<https://www.piit.org.pl/sad-polubowny/orzecznictwo/zestawienie-wyrokow-2016>> (accessed: 20.05.2019).

²⁹ ‘Zestawienie wyroków – 2017’ (Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji) <<https://www.piit.org.pl/sad-polubowny/orzecznictwo/zestawienie-wyrokow-2017>> (accessed: 20.05.2019).

Аналіз практики ЄСПЛ у справах проти Польщі показав суттєве зниження у 2016–2017 рр. кількості як скарг на порушення ст. 6 Конвенції, так і прийнятих рішень за цією статтею. Якщо ж проаналізувати ситуацію в інших країнах за 2017 р., то найкраща ситуація – у Ліхтенштейні, проти якого не прийнято жодного рішення, а найгірша – у Росії, проти якої прийнято 293 рішення, зокрема 100 щодо порушення ст. 6 Конвенції³⁰.

Висновки. Співіснування двох правових систем у Польщі – національної і міжнародної, а також їхня взаємозалежність у практичному застосуванні викликає певні складнощі, деякі з яких є результатом різного характеру та цілей національних і міжнародних законів і практики їхнього застосування. Зміст ст. 6 Конвенції є значно вужчим, ніж ч. 1 ст. 45 Конституції Республіки Польща, оскільки Конвенція гарантує права у цивільних і кримінальних справах, тоді як у Конституції Республіки Польща явно не передбачається таке обмеження права на суд. Крім того, існує чітка тенденція надавати більш широкий зміст автономним концепціям Конвенції в її телеологічній інтерпретації. Водночас необхідність застосування міжнародних угод у галузі захисту прав людини підкреслюється як елемент нормативної бази врегулювання через відносно нечасте пряме застосування ч. 1 ст. 45 Конституції Республіки Польща. Аналіз практики ЄСПЛ у справах проти Польщі показав суттєве зниження у 2016–2017 рр. кількості як скарг на порушення ст. 6 Конвенції, так і прийнятих рішень за цією статтею.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Koba L i Waclawczyk W, *Prawa chelowieka. Wybrane zagadnienia i problemy* (Wolters Kluwer Polska 2009) (in Polish).
2. Leszczynski L i Lizewski B, *Ochrona praw cheowieka w Europie: szkic zagadnien podstawowych* (Oficina Wydawnicza Verba 2008) (in Polish).
3. Machowicz K, *Ochrona praw chelowieka w Rzeczypospolitej Polskiej na tle standardow europejskich* (KUL 2008) (in Polish).
4. Nowicki M, *Wokol Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Chelowieka* (Wolters Kluwer Polska 2009) (in Polish).
5. Hom'ien D, *Korotky putivnyk Yevropeiskoiu konventsiiieu z prav liudyny [A Brief Guide to the European Convention on Human Rights]* (Kalvairia 2000) (in Ukrainian).

³⁰ "Tabela naruszeń Konwencji w 2017 r." (*Ministerstwo Sprawiedliwości*) <<https://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/opracowania-i-analizy-standardy-w-zakresie-ochrony-praw-czlowieka/zestawienia-roczne/download,1119,0.html>> (accessed: 20.05.2019).

Journal articles

6. Letowska E, 'Konwenciya europeyska w Polsce i nasze myslenie o prawie' (1992) 1-4 Kwartalnik Prawa Prywatnego 157 (in Polish).
7. Nikolenko L, 'Poniattia ta oznaky perehliadu sudovykh rishen za novovyavlenymy abo vykliuchnymy obstavynamy u hospodarskomu sudochynstvi' ['The Concept and Signs of Court Decision Review Due to Newly Discovered or Exceptional Circumstances in the Economic Proceedings'] (2018) 7 Pravo Ukrainy 119 (in Ukrainian).
8. Shcherbyna V ta Rieznikova V, 'Osnovni zasady (pryntsypy) hospodarskoho sudochynstva Ukrainy' ['The Basis Principles (Fundamentals) of the Economic Court Procedure in Ukraine'] (2018) 7 Pravo Ukrainy 19 (in Ukrainian).

Websites

9. 'Zestawienie wyroków – 2013' (*Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji*) <<https://www.piit.org.pl/sad-polubowny/orzecznictwo/zestawienie-wyrokow-2013>> (accessed: 20.05.2019) (in Polish).
10. 'Zestawienie wyroków – 2014' (*Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji*) <<https://www.piit.org.pl/sad-polubowny/orzecznictwo/zestawienie-wyrokow-2014>> (accessed: 20.05.2019) (in Polish).
11. 'Zestawienie wyroków – 2015' (*Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji*) <<https://www.piit.org.pl/sad-polubowny/orzecznictwo/zestawienie-wyrokow-2015>> (accessed: 20.05.2019) (in Polish).
12. 'Zestawienie wyroków – 2016' (*Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji*) <<https://www.piit.org.pl/sad-polubowny/orzecznictwo/zestawienie-wyrokow-2016>> (accessed: 20.05.2019) (in Polish).
13. 'Zestawienie wyroków – 2017' (*Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji*) <<https://www.piit.org.pl/sad-polubowny/orzecznictwo/zestawienie-wyrokow-2017>> (accessed: 20.05.2019) (in Polish).
14. 'Tabela naruszeń Konwencji w 2017 r.' (*Ministerstwo Sprawiedliwości*) <<https://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/opracowania-i-analazy-standardy-w-zakresie-ochrony-praw-czlowieka/zestawienia-roczne/download,1119,0.html>> (accessed: 20.05.2019) (in Polish).
15. 'Sprawy Vtsyslo ta inshi proty Polshchi (pres-reliz)' ['The Cases of Vitsilo and Others v. Poland (Press Release)'] <<https://www.echr.com.ua/translation/spravi-vcislo-ta-inshi-proti-polshhi-pres-reliz>> (accessed: 20.05.2019) (in Ukrainian).

Anna Doliwa-Klepacka
Iryna Butyrskaya

RIGHT TO A FAIR TRIAL:
SOME ISSUES OF ITS APPLICATION IN THE REPUBLIC OF POLAND

ABSTRACT. The right to a fair trial established by the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (the Convention) is a kind of “a marker” giving an idea of how the court system, as well as other public authorities, function. The very fact that Article 6 of the Convention exists has cardinally changed the approaches to the procedure of dispute resolution in courts in Ukraine, to the observance of the procedural and other terms, and to the conduct of criminal proceedings. Today, such cases as *Bochan vs. Ukraine*, *Sovtransavto Holding vs. Ukraine*, the *Church of Sosulivka village vs. Ukraine*

etc. would be impossible. However, there are still some cases of violation of Article 6 of the Convention by Ukraine, and this calls for a further investigation into this issue and for an analysis of compliance with this legal provision in other countries. A study of the experience gained by the Republic of Poland, a member of the European Union, where the situation with observance of the rights established by Article 6 of the Convention is improving every year, may contribute to resolving this issue.

The purpose of this article is to analyze the specifics of exercise of the right to a fair trial in the Republic of Poland and to study the issues pertaining to the implementation of Article 6 of the Convention in the context of protection of the right to a fair trial in the country's law application practice.

The author has studied the components of the right to a fair trial and the application practice of Article 6 of the Convention in the Republic of Poland. The article analyzes the dynamics of the European Court of Human Rights' case law in Poland in general and with a focus on violation of Article 6 of the Convention in particular for the period of 2013–2017. As the analysis demonstrated, in 2016–2017 the number of complaints concerning violations of Article 6 of the Convention and of the judgments passed under this Article decreased significantly.

The author has established that the coexistence of two legal systems in Poland – the national and the international ones, as well as their interdependence in the practical application context, gives rise to certain difficulties, with some of them ensuing from different nature and objectives of national and international laws and their application practices. By its content, Article 6 of the Convention is much narrower than Part 1 of Article 45 of the Republic of Poland's Constitution, since the Convention guarantees rights in civil and criminal cases, while the Constitution of the Republic of Poland does not explicitly provide for such a limitation of the right to trial. Furthermore, there is a clear tendency towards seeing a more extensive content in the autonomous concepts of the Convention in its teleological interpretation. At the same time, the need to apply international treaties in the human rights protection domain is emphasized as an element of the regulatory framework of settlement owing to a relatively infrequent direct application of Part 1 of Article 45 of the Republic of Poland's Constitution.

KEYWORDS: right to a fair trial; justice; human rights; Republic of Poland; the European Court of Human Rights.